JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Meriläinen, Merja

Title: Monenlaiset oppijat englanninkielisessä kielikylpyopetuksessa

Year: 2008

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2008

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Meriläinen, M. (2008). Monenlaiset oppijat englanninkielisessä kielikylpyopetuksessa. Virittäjä, (2), 1-4.

LEKTIOT

MONENLAISET OPPIJAT ENGLANNINKIELISESSÄ KIELIKYLPYOPETUKSESSA

MERJA MERILÄINEN

VÄITÖKSENALKAJAISESITELMÄ
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSSA
16. HELMIKUUTA 2008

Suomen talouden nopea kansainvälistyminen on vaikuttanut siihen, että vieraiden kielten hallinnasta on tullut yksi taloudellisen hyvinvoinnin taustatekijöistä. Työelämän tarpeet, matkailu sekä työskentely ja opiskelu ulkomailla ovat vahvistaneet käsitystä siitä, että kansalaisista mahdollisimman suuren osan tulisi osata vieraita kieliä. Suomen liittyminen Euroopan unioniin runsas kymmenen vuotta sitten (1995) on osaltaan korostanut kielenopetuksen asemaa, koska kieltenoppimista ja -opettamista pidetään unionissa tärkeänä.

Euroopan komission koulutusta koskevassa asiakirjassa »Valkoinen kirja koulutuksesta – Kohti kognitiivista yhteiskuntaa» asetetaan keskeiseksi tavoitteeksi kansalaisten kielitaito vähintään kolmessa yhteisön kielessä. Päämääränä ei kuitenkaan ole syntyperäisen kielitaidon taso, vaan nimenomaan kielen *käyttötaito*. Tavoitteeseen pyritään tehostamalla ja kehittämällä kielitaitoa eri tavoin, ja vieraskielinen opetus nähdään yhtenä keinona tässä kehittämistehtävässä.

Kielikoulutuspolitiikan ja kielitaidon merkitys on Suomessa ymmärretty niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta. Kansalliskielten asema on vahvistettu perustuslaissa ja kielilaissa, ja jokainen suomalainen opiskelee myös sitä kansalliskieltä, joka ei ole hänen äidinkielensä. Jo oppikoulujen ohjelmassa kielillä oli laaja osuus, ja Suomi oli uranuurtajana, kun ▷

peruskoulussa aloitettiin kaikille lapsille tarkoitettu kieltenopetus kahdessa kielessä. Nykyisin jokainen noin 40-vuotias suomalainen on opiskellut kahta muuta kieltä äidinkielensä lisäksi.

Yhteiskunnan muuttuessa myös yksilöltä edellytettävä kielitaito muuttuu. Kieltenopetusta ohjaa kuitenkin edelleen varsin perinteinen käsitys kielestä ja kielitaidosta, mikä ei välttämättä tee oikeutta kielitaidon monipuolisuudelle kuten suulliselle kielitaidolle, erilaisille kielitaitoprofiileille ja strategisille taidoille. Vaikka toiminnallinen kielitaitokäsitys ja monipuolinen taitoharjoittelu ovat jo opetussuunnitelman lähtökohtina, niistä on kuitenkin vielä pitkä matka pedagogisten käytänteiden ja arvostusten muuttamiseen.

Koska kielitaidon omaksumisessa on kyse elinikäisestä oppimisprosessista, yhä tärkeämpää on, että opetus ja arviointi tukevat myös itseohjautuvuutta ja omaehtoista tavoitteiden asettamista kielitaidon kehittämisessä. Näitä elinikäisen kielenoppimisen tukirakenteita tuleekin kehittää konkreettisin keinoin jo varhaiskasvatuksesta alkaen, ja erilaiset oppimisen taidot tulisi rakentaa osaksi kieltenopetuksen ja opettajankoulutuksen ydinainesta.

Ajatus vieraskielisestä opetuksesta yhtenä keinona kielitaidon saavuttamiseksi ilmestyi kielisuunnitteluun opetusministeriön työryhmän muistiossa vuonna 1989. Vieraskielinen opetus nähtiin yhtenä uutena mahdollisuutena tuottaa kielitaitoa lisäämättä kuitenkaan kielenopetuksen resursseja. Vuonna 1991 opetusalan lainsäädäntöön kirjattiin momentti, jonka mukaan opetuskielenä voidaan käyttää myös muuta kuin koulun opetuskieltä, milloin se on opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Peruskouluun voi sen mukaan lisäksi kuulua yksi tai useampia opetusryhmiä, joissa opetusta annetaan muulla kuin peruskoulun opetuskielellä. Viimeksi mainittuun opetukseen osallistuminen on asetuksen mukaan lapselle vapaaehtoista.

Vieraskielinen opetus ja kotimaisten kielten kielikylpyopetus mainitaan ensimmäisen kerran opetussuunnitelman perusteissa vuonna 2004 omana lukuna. Kielikylpyopetuksen historia Suomessa on kuitenkin jo huomattavasti pitempi, ja kahden vuosikymmenen kehittämistyö on meillä toteutettu ilman koulutuksen ylimpien auktoriteettien ohjeistusta. Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa esitetään lähtökohdat kuntakohtaisten opetussuunnitelmien laadintaan. Vieraskielisen ja kielikylpyopetuksen sisällyttäminen osaksi opetussuunnitelmaa selkiyttää näiden opetusmuotojen asemaa. Samalla opetuskokeiluista on siirrytty virallisesti hyväksyttyihin opetusmuotoihin. Opetussuunnitelmat ovat tärkeä osa maan kielikoulutuksen suunnittelua ja opetuksen ja koulujen arkeen vaikuttavana asiakirjana opetussuunnitelma mahdollistaa uusien näkemysten ja käytänteiden rantautumisen opetukseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet luo valtakunnan tasolla kehyksen kielikylpyopetuksen opetusjärjestelyjen toteutukselle. Opetussuunnitelman ohjeiden muuttuminen toimivaksi työkaluksi edellyttää kuitenkin kunta- ja koulutasolla huolellista suunnittelua. Tässä suunnittelu- ja kehittämistyössä vieraalla kielellä toteutettavaan opetukseen liittyvien teorioiden tunteminen on yksi onnistumisen avaintekijä.

RAKENNUSAINEITA OPETUSJÄRJESTELYJEN TUEKSI

Kielikylpyopetusta on sen syntyajoista lähtien tutkittu sekä Kanadassa että muualla maailmassa laajasti, ja tutkimusten perusteella on voitu todeta, että kielikylpyopetuksessa olevan lapsen kielitaito kehittyy lähes syntyperäisen puhujan kielitaitoa vastaavaksi. Vieraskielisen ja kielikylpy-

opetuksen onnistumisen kannalta on kuitenkin tärkeää tuoda esille se, että opetus edellyttää opettajilta oman erikoisalan oppimisteoreettisen taustan lisäksi ajantasaista tietoa kielenoppimisesta, erityisesti kaksikielisyydestä ja sen tutkimuksesta, sekä kielitaito- ja menetelmäkoulutusta. Maamme kielikoulutuspolitiikasta vastaavat tahot ovat suuren haasteen edessä, jotta lisääntyvän vieraskielisen opetuksen tarpeisiin vastataan tarjoamalla opettajille asianmukaista jatko- ja täydennyskoulutusta. Myös opettajankoulutuksen on otettava huomioon vieraskielisen opetuksen tarpeet luokan- ja aineenopettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa, koska vieraskielisen opetuksen lisääntyessä myös tällaisen ammattitaidon hankkineiden opettajien kysyntä mitä todennäköisimmin tulevaisuudessa lisääntyy.

Tutkimukseni sijoittuu kahdella kielellä järjestettävän opetuksen kenttään ja siellä nimenomaan englanninkielisen kielikylpyopetuksen opetusjärjestelyjen monipuoliseen kehittämiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut kiinnittää huomio kielikylpyopetuksen opetusjärjestelyjen suunnitteluun luokissa opiskelevien monenlaisten oppijoiden huomioimisen näkökulmasta. Monenlainen oppija -termi tarkoittaa tässä yhteydessä oppimisedellytyksiltään eritasoisia oppilaita, siis luokan lahjakkaita, keskitasoisia ja heikkoja.

Tutkimuksessa seurattiin yhden lukuvuoden ajan kolmasluokkalaisia englanninkielisen kielikylpyluokan oppilaita ja heidän menestymistään opinnoissa sekä opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta tutkimusluokan erilaisissa opiskelutilanteissa. Tutkimusjaksojen aikana luokassa opiskeltiin sekä ympäristö- ja luonnontieteen oppisisältöjä että äidinkielen oppisisältöjä, joita luokassa opettivat sekä kielikylpyopettaja että suomenkielinen opettaja. Osa opetuksesta toteutettiin englannin kielellä ja osa suomen kielellä.

Tutkimuksen keskeisenä päämääränä on ollut löytää perusperiaatteita Suomen kouluoloihin suunnitellulle, vahvalle teoreettiselle pohjalle nojautuvalle kielikylpyopetuksen toteuttamistavalle. Opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa nämä perusperiaatteet käsittävät mielestäni sekä äidinkielellä että kielikylpykielellä tapahtuvan opetuksen. Yhdessä yksilöllistä oppimista tukemaan suunniteltujen opetusjärjestelyjen kanssa ne luovat hyvän perustan oppisisältöjen ja käsitteiden oppimiselle kunkin oppilaan oppimisedellytysten mukaisesti. Samalla ne tarjoavat kielikylpykielen kehittymiselle kasvualustan, joka mahdollistaa koulussa opiskeltavien oppisisältöjen omaksumisen myös kielikylpykielellä.

Kielikylpyohjelman kokonaisvaltaisessa suunnittelussa on pohdittava perusteellisesti aina opetussuunnitelman tasolta yksittäisten tuntien toteuttamiseen saakka, miten kielen oppimiseen ja omaksumiseen sekä oppimiseen yleensä liitetyt teoriat vaikuttavat opetusjärjestelyihin. Näiden teorioiden lisäksi on tärkeää ymmärtää mihin kahdella kielellä tapahtuva aineenopetus perustuu, toisin sanoen minkälaisia kaksikieliseen opetukseen liittyviä teorioita, malleja ja käsityksiä tunnetaan ja miten niiden tunteminen voi auttaa kielikylpyopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tutkimustehtävä jäsentyi aineistoa analysoitaessa seuraavanlaiseksi pääkysymykseksi: Mitä ovat ne englanninkielisessä kielikylpyopetuksessa mukana olevat perusperiaatteet, joiden huomioiminen opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tukee monenlaisten oppijoiden menestymistä opinnoissa omien oppimisedellytystensä mukaisesti?

Tutkimuksessa pääkysymystä tarkennettiin myös alakysymyksillä, jotka pohjautuvat toistuvasti keskusteluissa sekä opettajakollegojen että vanhempien kanssa esiin nouseviin kysymyksiin. Tutkimuksen

alakysymykset ovat seuraavat: Miten suomenkielinen opetus toteutetaan osana vieraalla kielellä tapahtuvaa opetusta? Kumpaa kieltä tuetaan erityisopetuksella ja muilla tukitoimenpiteillä? Miten opettaja opetustapahtumassa ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset oppimisedellytykset? Näihin kysymyksiin olemme tarjonneet vastauksia usein mutu-tuntumalla, kokemuksen synnyttämällä ymmärryksellä sekä muilla käsityksillä, koska meillä ei ole ollut käytettävissä varsinaista tutkimustietoa. Kielikylpyopetuksen jatkuvasti lisääntyessä ja opetuksen vakiintuessa osaksi perusopetusta on kuitenkin tärkeää löytää vastauksia, jotka perustuvat tutkittuun tietoon ja joiden avulla ohjelmien kehittäminen edelleen on mahdollista.

Tutkimuksen kysymyksenasettelun ja tutkimukseen valittujen teoreettisten mallien ja käsitysten avulla olen pyrkinyt etsimään vastauksia siihen, mitä asioita kielikylpyopetuksen suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheissa olisi hyvä huomioida, jotta opetuksessa voitaisiin edistää sellaisia käytänteitä, että kaikki oppilaat voivat optimaalisesti käyttää hyväksi omia oppimisen edellytyksiään. Muulla kuin lapsen omalla äidinkielellä tapahtuvaan opetukseen liittyvien mallien ja teorioiden ohella työvälineenä tutkimuksessa toimii Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joka luo kehyksen kaikelle opetukselle Suomessa.

Tutkimustyön aikana syntynyt ymmärrys kielikylpyopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavista moninaisista asioista sulautuu tutkimuksen viimeisessä luvussa yhteen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden viitoittamien ohjeiden kanssa. Siinä konkretisoituu tutkimustyön edetessä syntynyt ymmärrys kielikylpyopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavista moninaisista tekijöistä, jotka pohjautuvat vieraskieliseen opetukseen ja vieraan kielen omaksumiseen liittyviin teoreettisiin malleihin ja käsityksiin. Tutkimuksen lopussa kokoan yhteen kielikylpyopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa olevia perusperiaatteita, joiden huomioiminen auttaa kielikylpyopetuksen järjestäjiä rakentamaan ohjelman mielekkääksi siten, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus oppimiseen omien edellytysten mukaisesti. ■

MERJA MERILÄINEN *Monenlaiset oppijat englanninkielisessä kielikylpyopetuksessa: Rakennusaineita opetusjärjestelyjen tueksi.* Jyväskylä Studies in Humanities 89. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2008.

Yhteystiedot:
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Luokanopettajien aikuiskoulutus,
PL 567, 67701 Kokkola
Sähköposti: *merja.merilainen@chydenius.fi*